

09 aug Interne differentiatie

Op mijn bureau ligt een oud boekje. In 1973 schreef P. de Koning van het toenmalige Rijks Instituut voor Toegepaste Psychologie een verhandeling over interne differentiatie¹. De toestroom naar het onderwijs groeide enorm in die jaren. Ongelijke kansen werd een politiek issue. Motivatieproblemen van leerlingen werden geweten aan de uniforme aanpak in de school. Docenten kregen met een grotere verscheidenheid van leerlingen in hun klassen te maken. Er was twijfel over de betrouwbaarheid van selectieprocedures. Het boek van De Groot "Vijven en zessen" speelde een grote rol. Het was een beweging. Er waren tal van proefschriften. Nijhof² deed een methodische studie in het Lager Onderwijs.

Het was belangrijk om met verschillen van leerlingen beter om te gaan. Doe je dat gescheiden, dus in aparte klassen en onderwijssoorten, dan noem je het externe differentiatie. Maar dat was niet in. Het accent van beleid kwam te liggen op de interne differentiatie. Het **selectievrije onderwijsmodel** was daardoor populair, maar tegelijkertijd werd het Cito opgericht om de kwaliteit van de selectie te verbeteren. De permanente selectie op cognitieve doelen zit er diep in.

Ik hoorde in 1978 van interne differentiatie. Herman Schoemaker legde het MAS-B project³ uit. Wij wisten dat matige MAS-B leerlingen goede boeren konden zijn - en goede helemaal niet. Dat gaf te denken! Het handelen van de ondernemer werd centraal gesteld. Het maken van keuzen is in essentie geen cognitief proces. Ik kreeg in 1979 van één klas met 24-18-18 (samen 60) lessen een aandeel van 17-13-13 (samen 43). Jan Cox had de parallelklas. Collega's deden andere jaargroepen. Er bleef in mijn groep geen leerling zitten en 2 van de 19 gingen voor hun diplomering weg.

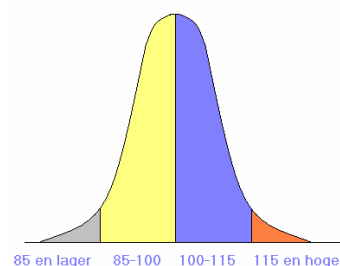
In 2005 zegt Roel Bosker⁴ dat de Nederlandse 15-jarige leerlingen het verassend goed doen: zij behoren op gebied van wiskunde, natuurwetenschappen en begrijpend lezen tot de betere leerlingen. Opmerkelijk is dat de verschillen tussen leerlingen kleiner zijn dan in alle andere landen! Die verschillen zijn evengoed nog groot. Leerlingen uit de zogenaamde allochtone achterstandsgroepen hebben in het basisonderwijs een taalachterstand van bijna twee schooljaren (op de zes). Bij autochtone achterstandsleerlingen is dat gemiddeld één schooljaar (op zes). Tussen de top 10% presterende leerlingen en de onderste 10% presterende leerlingen gaapt voor taal halverwege de basisschool een gat van vier jaar.

Over welke externe differentiatie hebben we het dan?

Naar verwachting halen van de 100 leerlingen die het primair onderwijs in 2007 verlaten uiteindelijk circa 70 een startkwalificatie, waarvan 35 een diploma in het hoger onderwijs. Het stroomschema van OCW en LNV⁵ laat zien dat van de leerlingen die het primair onderwijs in 2007 verlaten, circa 95 procent doorstroomt naar het reguliere voortgezet onderwijs (vo). Daarnaast gaat 3 procent naar het voortgezet speciaal onderwijs (vso) en 3 procent naar het praktijkonderwijs (pro). De hoofdstroom vertakt zich in havo/vwo (38 procent) en vmbo (53 procent). Bijna alle havo/vwo-gediplomeerden stromen door naar het hbo of het wetenschappelijk onderwijs (wo).

Waar zitten die leerlingen vanuit cognitief oogpunt? De hoogbegaafden met een IQ > 130 zitten op het eind van rood rechts in de Gauss-kromme⁶. Van de totale populatie zitten de 12% vwo-leerlingen rechts van 2/3 blauw. De 20% havo-leerlingen zitten tussen 1/3 en 2/3 blauw. De 42% vmbo leerlingen zitten tussen 1/2 geel en 1/3 blauw. Links van 1/2 geel zitten de 16% vso-, pro- en lwo-leerlingen. En grijs gaat niet naar school.

Hoog- en laagbegaafdheid

Wat leren we ervan? Is dit het gevolg van interne of van externe differentiatie?

Bosker stelt vast dat de externe differentiatie alleen maar groter is geworden sinds 1975. Het succes dat hierboven werd genoemd, kan echter niet aan externe differentiatie worden toegeschreven. Dat komt omdat binnen de Nederlandse populatie de geïntegreerde systemen het beter doen van de gedifferentieerde systemen. Boven gemiddeld presterende leerlingen doen het beter in homogene groepen en initieel laag presterende leerlingen doen het beter in heterogene leergroepen. Geïntegreerde systemen, adaptief onderwijs, waarbij doelbewust naar interne differentiatie wordt gestreefd, ook buiten het klassenverband, kan de prestaties verder vergroten. Integraal werken vergt kleinere groepen, voor meer interactie, waardoor meer diagnose, waarna meer handen nodig zijn om de agenda af te werken. Interne differentiatie kost daarom veel geld. Van 1979 tot 1989 is het in Roermond geprobeerd zonder geld; het kostte teveel tijd.

¹ Koning, P. de (1973) *Interne Differentiatie*. Purmerend: Muusses.

² Het ging hier om taalonderwijs in klas 2 in 14 scholen. Het doel van dat onderzoek was de haalbaarheid van een model voor interne differentiatie te testen. De belasting voor docenten is (zeer) groot, zowel psychisch als fysiek; men moet veel testen om elke drie maanden groepen samen te stellen en om de voortgang te bewaken. Mixed ability is bedoeld om zwakken op te trekken door hen met betere studenten te combineren, deze zouden moeten profiteren van hun 'onderwijstaak'. Nijhof, 1978, *Interne differentiatie als een innovatie*, Staatsuitgeverij. Toen zijn proefschriften over differentiatie verschenen van Appelhof, Van den Bergh, Nijhof, Weeda. Externe differentiatie is soms makkelijker (Beukehof en Nijhof, 1979, *Variante en effecten van differentiatie modellen*, Losbladig Onderwijskundig Lexicon Samsom).

³ Boomsluiters, W. (1984) *Hoe een probleem een project werd ... Eindverslag MAS-B project*. Amsterdam: APS.

⁴ Bosker, R.J. (2005) *De grenzen van gedifferentieerd onderwijs*. Inaugurale rede. Groningen: RU.

⁵ Stroomschema onderwijs <http://www.minocw.nl/publicatie/1535/Doorstroom-tussen-onderwijssoorten.html#A3618>

⁶ De verdeling van intelligentie is volgens een Gauss-kromme <http://nl.wikipedia.org/wiki/Hoogbegaafd>